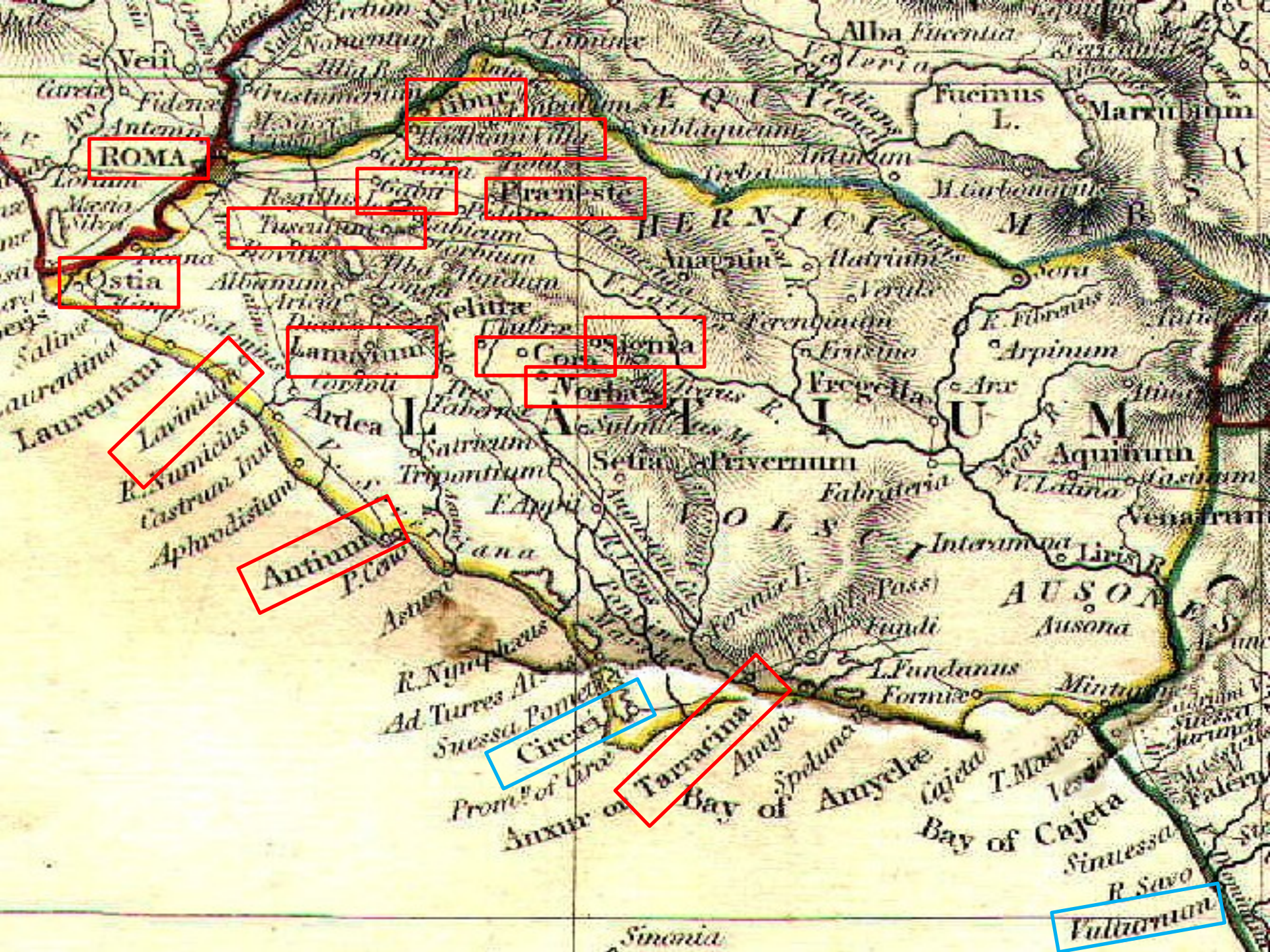

Topografie starověké Itálie

4. Regio I – Latium a Campania

ROMA

Ostia

Sibari

Hadrian's Villa

Stabiae

Praeneste

Lanuvium

Corchonia

Norba

Antium

Circei

Tarracina

Vulturum

Latium

- Regio I
- pôvodná hranica: Circeo
- Cicero: porážka Aurunkov, územie pridané k Latium – Latium adjectum – až po Volturno
- južne od rieky Tiber
- severná hranica: Rím
- východ: Tibur, Praeneste (Palestrina)
- západ: Tyrhénske more, lokality: Ostia, Lavinium, Ardea
- juh: Terracina, Sperlonga, Minturno, Lucus Feroniae

- Latinovia, Equovia, Hernici a Volskovi (bojovní), Sikáni, Sabinovia – množstvo stretov
- územie okolo Terraciny – zač. 5. stor. BC – nenásilné prenikanie Rimanov
- prenikanie do vnútrozemia – zrážky s Latinskou ligou: jazero Regillus (484 BC), Anzium (338 BC)
- porážka Aurunkov – zakladanie kolónií, cesty (via Latina, via Appia)
- dominancia Ríma v regióne

Tusculum

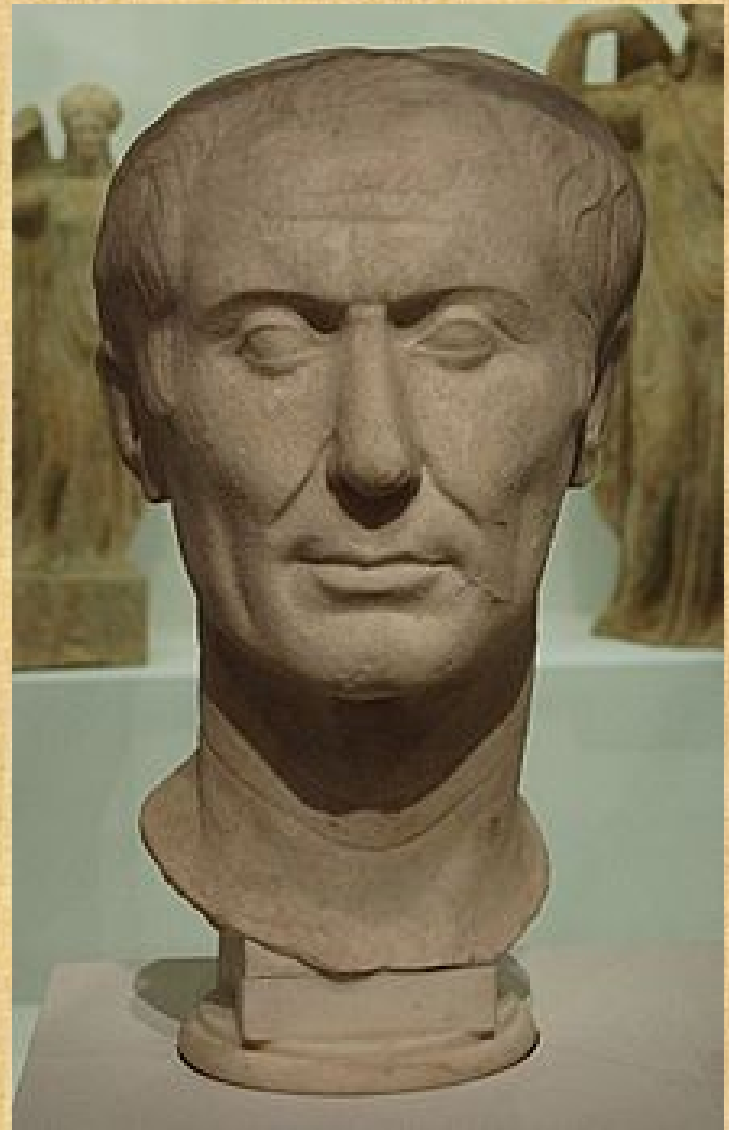
- jedno z najstarších miest Latia Vetus
- založenie: Telegonus, syn Odyssea
- kolónia Alba Longa
- neolitické a eneolitické nálezy
- doba železná: pohrebiská Vigna Cavalletti – latická IA
- 7. stor. BC – Etruskovia – dcéra Tarquinia Superba a Octavius Mamilius
- konflikty v rámci Latinskej ligy
- 380 BC – rímske občianstvo – strata autonómie
- letné sídlo bohatej aristokracie: Sulla, Lucullus, Catulus, Gabinius, Cato, **Cicero**, Tiberius, Agrippina, Nero, Galba, Marciana, Matidia
- via Latina, via Labicana

Amfiteáter

- opus quadratum, cavea – opus mixtum
- 80 x 53 m
- pol. 2. stor. AD (tehly)

Cicerova villa (neskôr pripísaná Tiberiovi)

- možno veľká svätyňa (?)
- 1 stor. AD a neskoršia fáza v 2. stor. AD

EL SURCO

Fórum

- divadlo – do svahu
- scanae – obdĺžnikový pôdorys, bez zakrivených výklenkov (typické pre cisárske obdobie), dôkaz staršej výstavby – asi 1. stor. BC
- polkruhová fontána
- obdĺžniková nádrž – rozdelená na 4 miestnosti

Akropola

- Chrám Castor and Polux, nezachoval sa

Ulica hrobiek

- jedna z identifikovaných hrobiek – Marcus Caelius Vinicianus – 53 BC

Gabii

- 12. míľa na via Gabina (neskôr via Praenestina)
- blízko dnes vyschnutého jazera Lago di Castiglione
- najstaršie zvyšky mesta – nezachovali sa – intenzívna ťažobná činnosť (*lapis Gabinus*), lomy stále viditeľné
- pôvod: Sikulovia alebo kolónia Alba Longa
- Osteria dell' Osa – pohrebisko z doby železnej
- kon. 6. stor. BC – pod vplyvom Ríma – okupácia Tarquiniom Superbom
- vo vrcholnej a neskorej republike – pomaly vyľudňované
- Augustus a Julsko-klaudiovská dynastia – snaha o znovuosídlenie – villy
- rané kresťanstvo – kostol S. Primitivo

Osteria dell' Osa

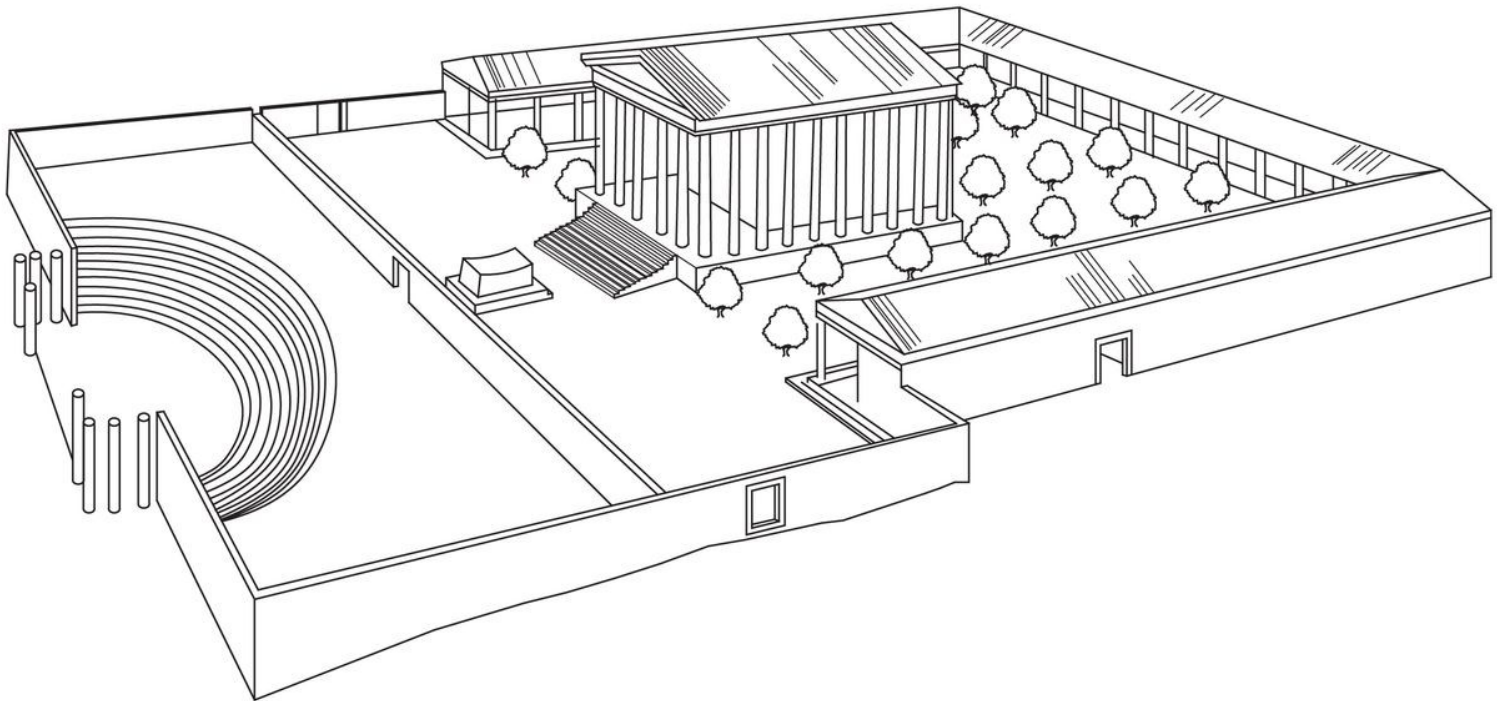
- 9. – 6. stor. BC
- 600 pohrebov (kremácia aj inhumácia)
- štandardná pohrebná výbava
- známky špecializácie pochovanej osoby
- inhumácia

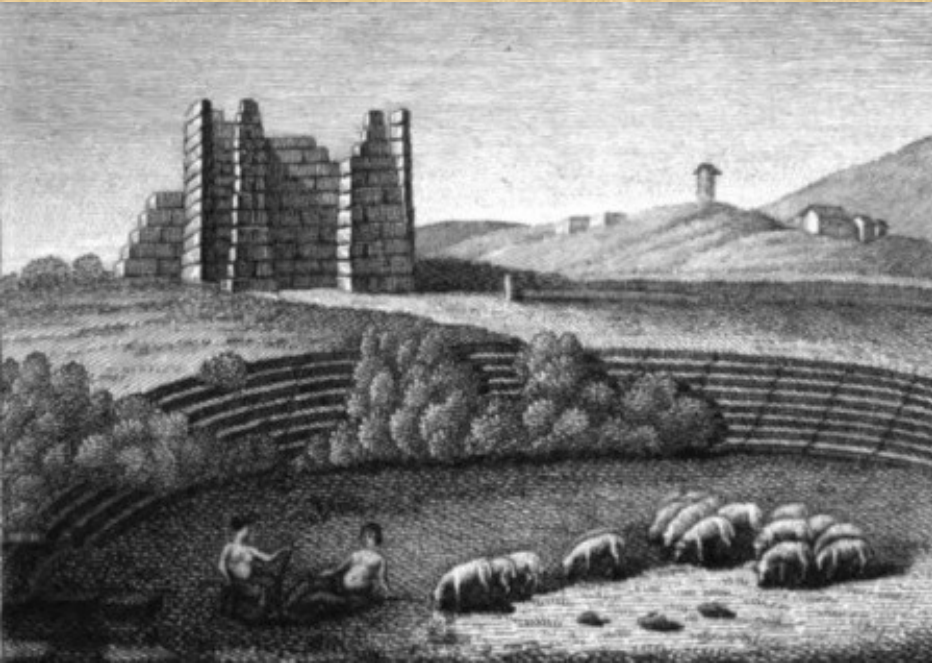
Gabii

Chrám Juno

- orientácia juh-sever
- prirodzené podložie, sčasti vyrovnaný terén
- dórsky portikus (V, Z a S) – obchody
- J – cavea divadla – dnes nie je viditeľná, vysekaná do podložia
- chrám – peripteros sine postico, centrálny vstup a oltár
- pódium – miestny kameň
- vstup do suterénu – JV roh celly
- systém kanálov – priestranstvo odvodnené

- nápisy – chrám a porticus – meno Cethegus – konzul v roku 160 BC
- absencia cementu
- jeden z najstarších dokladov chrámu s divadlom (vo väčšej miere až v hellenisticko-italickej architektúre)

Tivoli

- antické mesto Tibur
- *municipium* – počas Občianskej vojny
- tribua Camilia
- via Tiburtina (pozdne republikánske villy: Cassiova, Brutova)

Chrám della Tosse

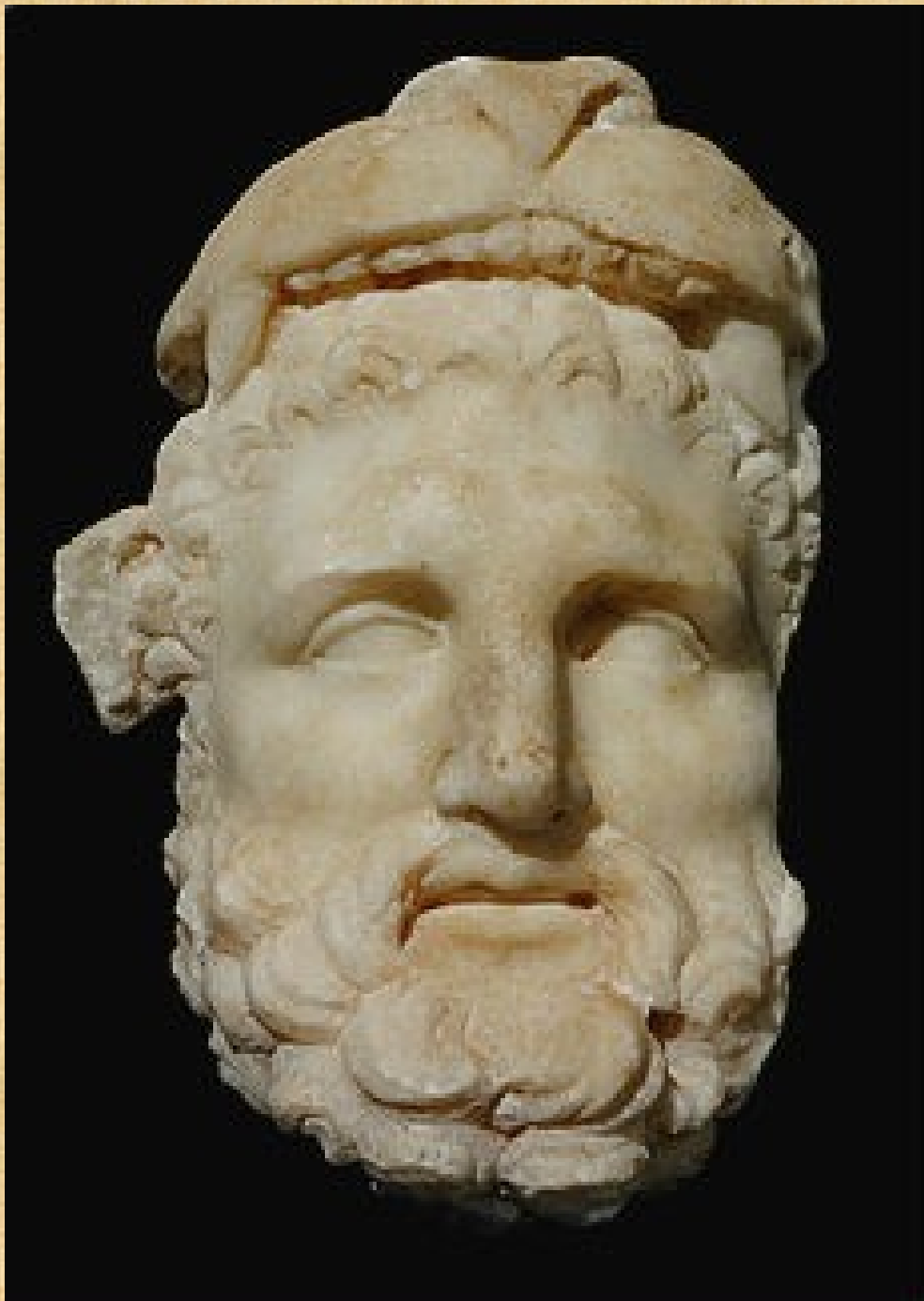
- Blízko republikánskej villy Maecenas
- pravdepodobne v átriu villy, 4. stor. AD, určite súčasť cisárskeho majetku
- okrúhla hala s kupolou – hrobka (?)
- v stredoveku prestavané na kostol

Herkulov chrám

- priestor z 3 strán obkolesený portikom
- juhovýchod otvorený do divadla- vstavané do svahu
- vstup na terasu - monumentálne schodiská
- chrám na vysokom pódiu, trojitá cella, peripteros sine postico, monumentálna socha
- veštenie
- Herkulov kult – pôvod v Tivoli a odtiaľ rozšírený
- námestie: kyklopské základy z opus incertum s oblúkmi, priestory rozdelené piliermi
- obchodný charakter komplexu: séria miestností otvorených do ulice, tabernae, trhovisko

Fórum

- trhovisko – 1. stor. BC, prestavba v období principátu

Mensa ponderaria

- oficiálny úrad mier a váh, sklad závaží
- rozpoznateľné dve fázy výstavby (opus incertum, opus reticulatum)
- zachované dva výklenky
- stoly so zárezmi na váženie
- M. Varenus Diphillo – stôl na váženie

Augusteum

- budova cisárskeho kultu
- trapezoidný pôdorys s apsidou
- mramorová podlaha, fresková výzdoba, apside s kolosálnou sediacou sochou (Augustus?)
- M. Varenus – na vlastné náklady, 19 BC – Augustov návrat do Ríma

Akropola

- od zvyšku mesta odrezaná umelou priekopou
- obdĺžnikový chrám, okrúhly chrám

a) Obdĺžnikový chrám

- starší
- pódium – opus quadratum (travertín), tetrastyl (2 stĺpy sa zachovali po stranách)
- cella – opus quadratum s $\frac{3}{4}$ stĺpami, po stranách polostĺpy – pseudoperipterálna stavba
- pol. 2. stor. BC

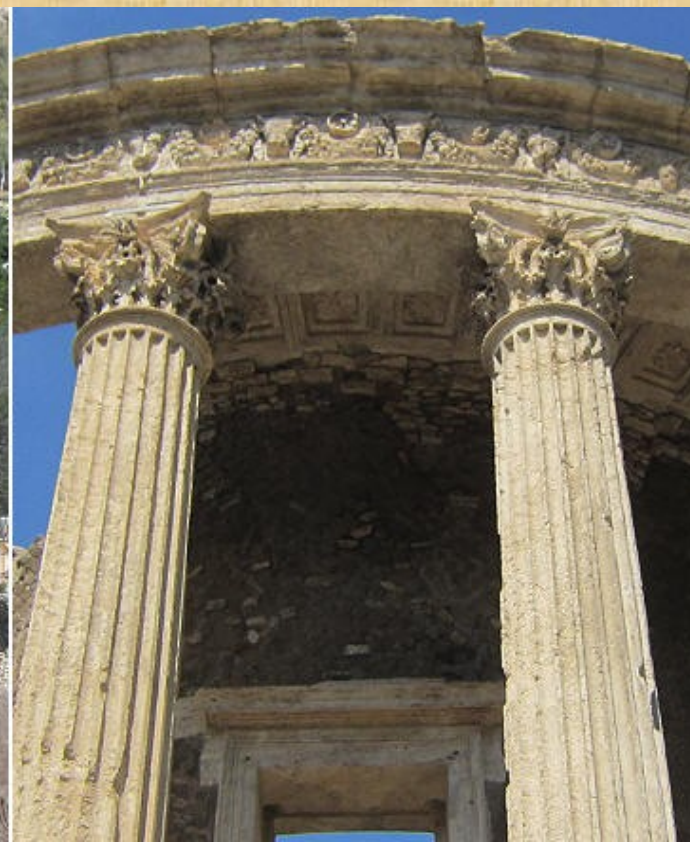
b) Vestin chrám

- stojí na sčasti umelej doske – dve vrstvy cementu na ktorých sú preklenuté miestnosti
- tufové obloženie – opus incertum
- posledné desaťročia 2. stor. BC – monumentálny projekt prestavby
- peripterálny chrám, korintské stĺpy (18), cementové pódium
- vlys: býčie hlavy, girlandy, paterae

Literárne pramene: kulty Tiburna a Abuenea (tiburtínska Sibyla) – chrámy blízko vodopádu

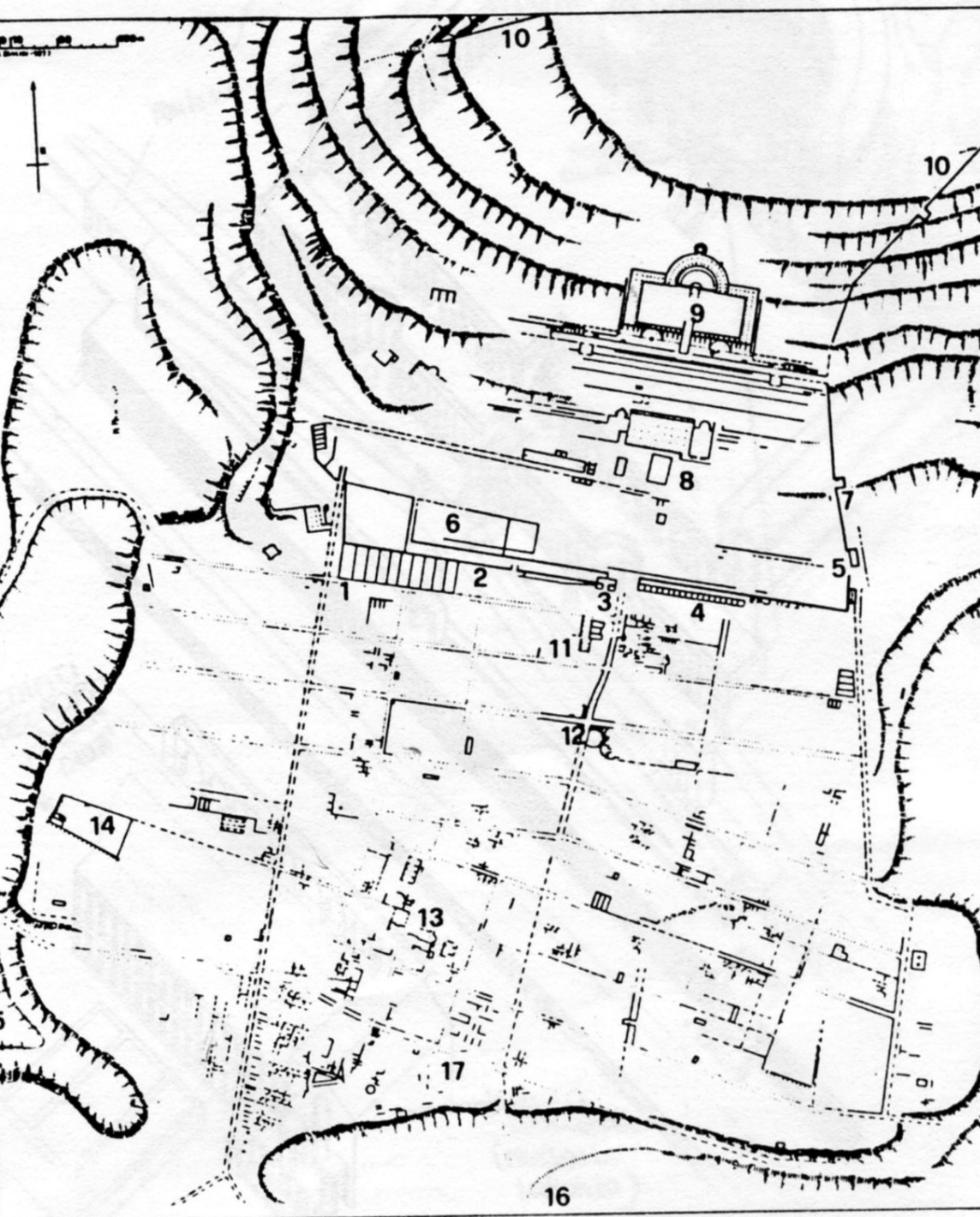
ďalšie budovy: villa Gregoriana, amfiteáter, republikánska villa – Horatia

- nekropola z doby železnej

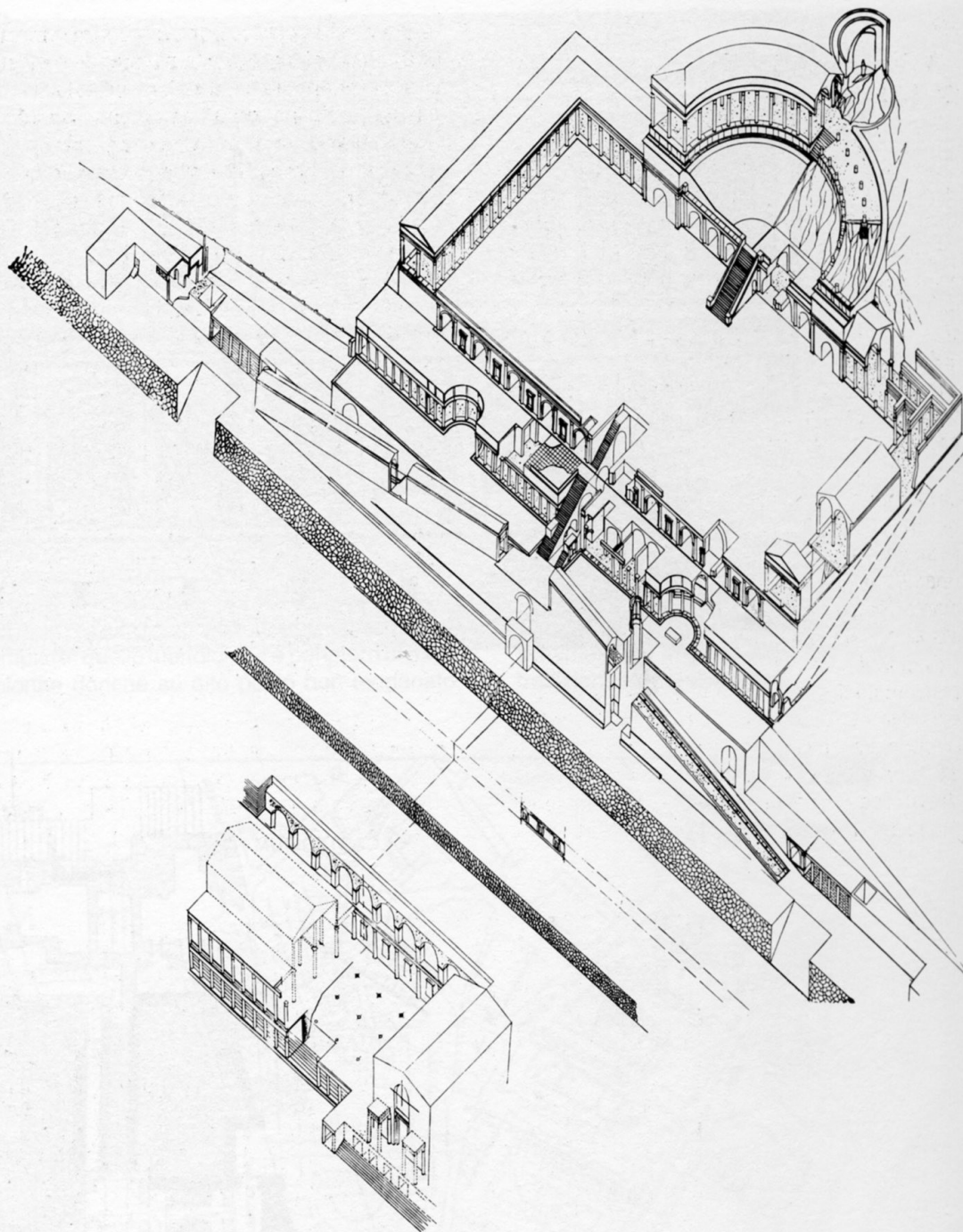
Praeneste (Palestrina)

- 20 km južne od Ríma
- via Praenestina, via Labicana, via Latina
- dôležité od 7. stor. BC
- založenie: Telegonos (syn Odyssea) a Circe, Praenestos (syn Latina), Calculus (syn Vulkána)
- hrobky: prvá štvrtina 8. stor. BC, dôležité orientalizujúce obdobie: Barberini, Bernardini, Castellani
- prvé zmienky u ant. autorov:
 - zač. republiky – kon. 5. stor. BC – rodiny z Praeneste sa dostali do rímskeho senátu
 - 380 BC – mesto podrobené Rímom
 - 358 BC – dohoda Praeneste a Gallov
 - 338 BC – po páde Latinskej ligy stráca dôležitosť
 - posl. desaťročie 2. stor. BC – opäť prosperuje, obchod z východom
- po občianskej vojne – municipium, obyvatelia rímski občania
- útočisko pre Gaia Maria (po prehre so Sullom), spáchal samovraždu
- Sulla – masaker obyvateľstva
- ochranné božstvo: Fortuna Primigenia

Praeneste – mapa rímskeho mesta

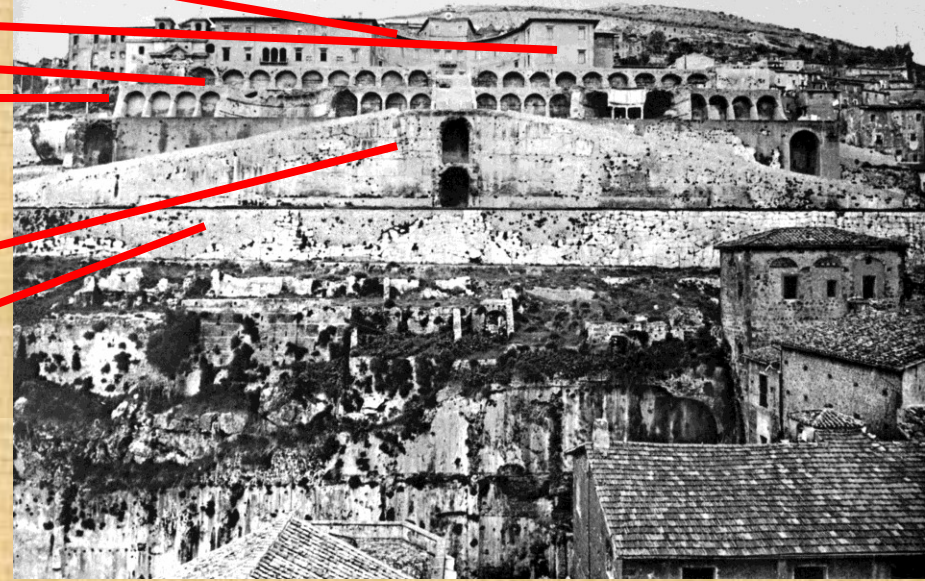
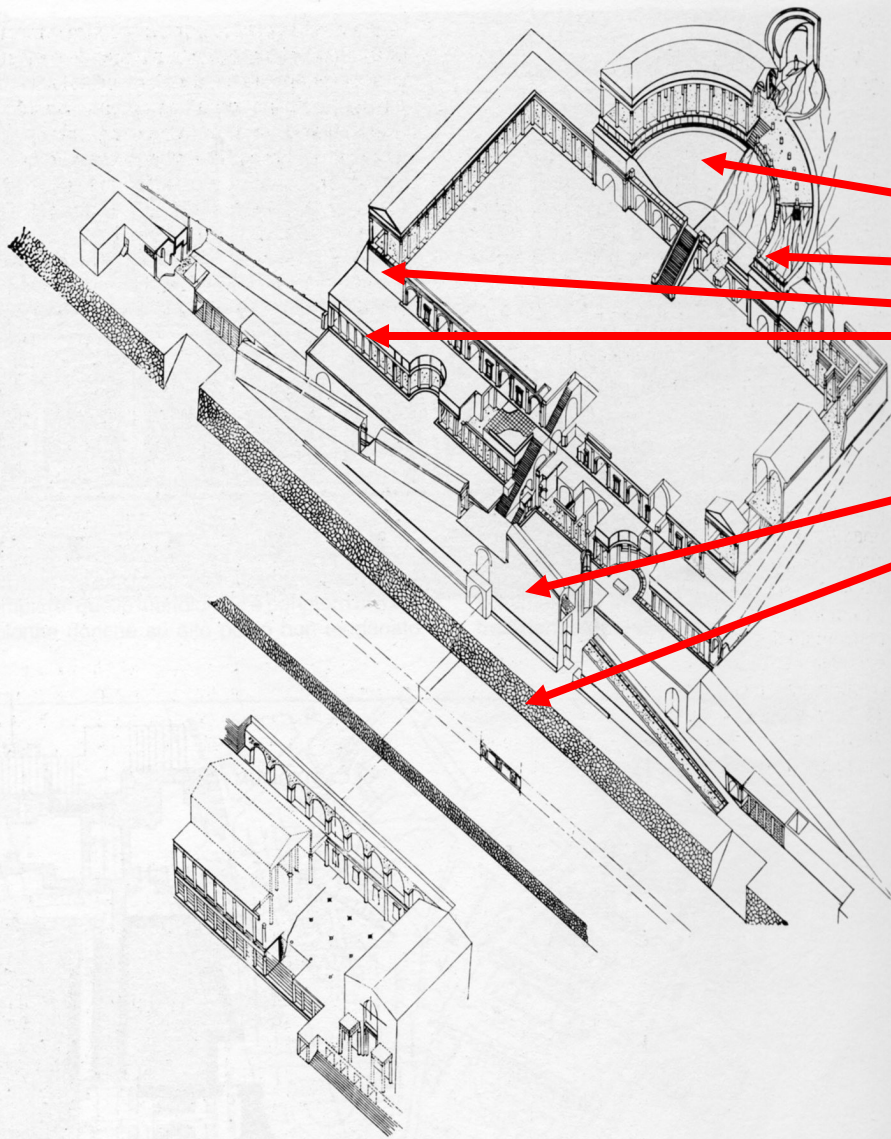
1. Cisterna
2. Múr z *opus quadratum*
3. Propylaeum
4. Miestnosti s klenbami
5. Brána „slnka”
6. Cisterna
7. Brána
8. **Forum**
9. **Svätyňa *Fortuny Primigenie***
10. Polygonálne múry
11. Verejné budovy a kúpele
12. Exedra
13. Madonna dell’Aquila (Forum Sullovej kolónie)
14. Cisterna
15. Svätyňa Hercula Victora
16. Necropolis
17. *Via Praenestina*

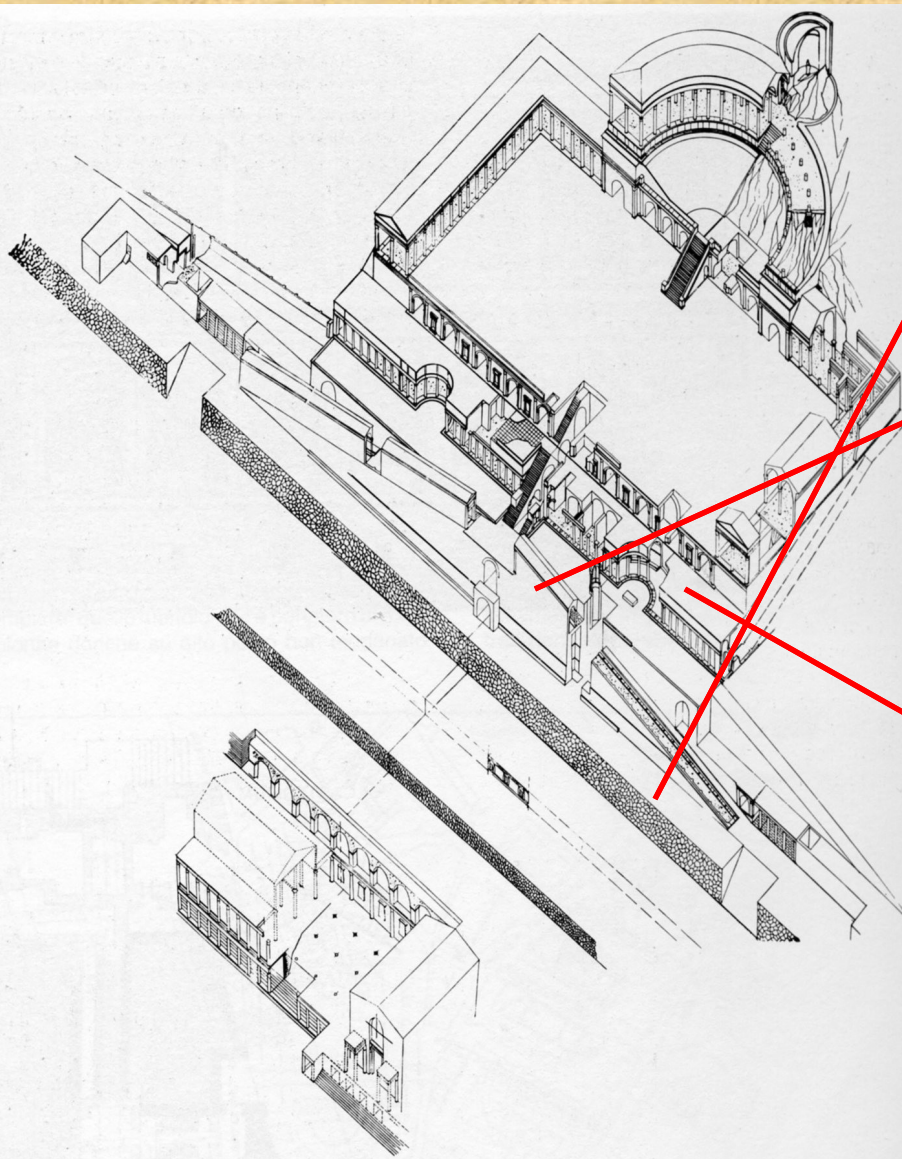
Cicero, archív v Praeneste
 - Numerius Suffustius – sen
 - vznikli dva posvätné okrsky

- a) Socha Jupitera a Juno sediaci v lone Fortuny Primigenie
- b) Olivovník, z ktorého tiekol med

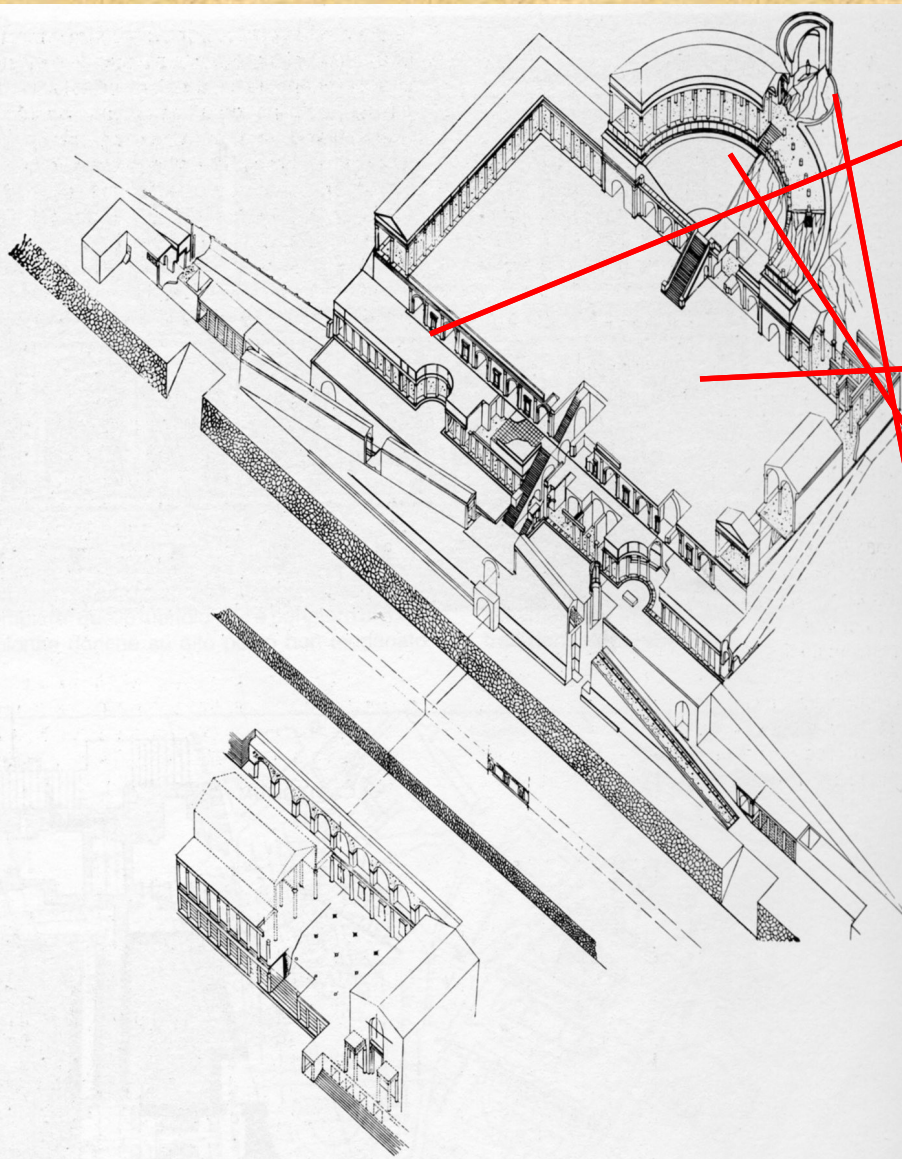
- najdôležitejšie kultové miesto – terasa polkruhov – východná časť
- komplex – séria terás spojených rampami a schodiskami
- osovo zoradené, konverguje v chráme

- *opus incertum*
- oblúky, klenby, stĺpy
- vykopávky: 1944, po bombardovaní v 2. svet. vojne, ktorá zničila stredovekú zástavbu
- dátácia: posledné roky 2. stor. BC
- ovplyvnené helenistickou kultúrou – inšpirácie z východnej časti Egejského mora (Cos, Rhodos)

1. Veľký polygonálny múr, na vrchole dvojitá rampa, prístup na terasu – dve schodiská po stranách
2. Hlavný vstup – obrovská dvojitá rampa tvorí trojuholníkovú fasádu, obsahuje dva výklenky v strede. Pozdĺž rampy priechody – jedna strana nezakrytá, dlaždená kameňom a druhá zaklenutá s kolonádou z dórskeho stĺpov
3. Terasa s polkruhu – po oboch stranách séria 4 miestností, pred ktorými je postavený porticus (dórske stĺpy západná časť, iónske stĺpy východná časť). Vo východnom polkruhu lavičky – čakáreň na proroctvo. V blízkosti báza s dórskeho vlysom, asi pre sochu Juno, Jupitera a Fortuny (hlava sa našla v blízkej studni). Podľa Cicera je to miesto nájdenia črepov z nápismi. V strede schodisko vedúce na ďalšiu terasu.

4. Terrazza dei Fornici a Semicolone – kvôli prítomnosti série miestností v severnej časti – iónske polostĺpy

5. Terrazza della Curtina – veľmi priestranná, otvorená smerom na juh, zvyšné strany ohraničené portikom – dvojitý rad korintských stĺpov, portiká zastrešené klenbami

6. Cavea divadla – 59 m priemer, pod caveou cryptoporticus (vstup oblúkmi s iónskymi polostĺpmi. Nad caveou porticus s korintskými stĺpmi

7. Kruhový chrám

Segni

- rímska kolónia Signia
- založil Tarquinius Superbus
- znovu založená – 495 BC
- municípium – 1. stor. BC
- dva pásy opevnenia – vnútorný: obkolesuje akropolu
- blízko centra – fórum
- dobre archeologicky skúmané – niekoľko projektov
- posledný výskum – 2012 – 2014
- výskum: fórum, akropola, Prato Felici

- opevnenie: kopíruje vrstevnicu, obklopuje územie širšie ako reálna zástavba, porta Saracena – polygonálne murivo, kon. 6. zač. 5. stor. BC súčasne so založením kolónie, porta Foca

Akropola

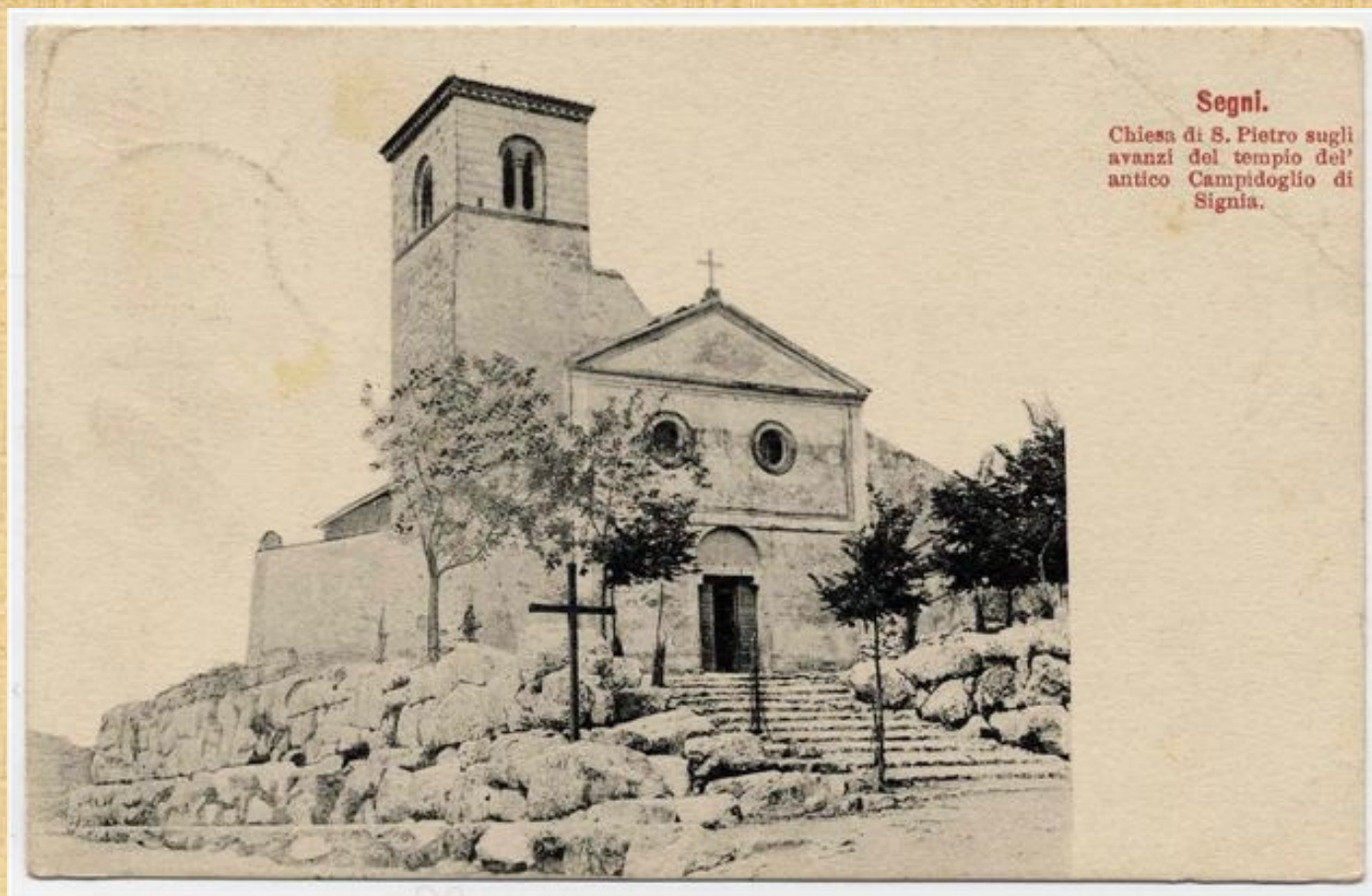
- chrám Juno Monta, kon. 8. stor. BC

Prato Felici

-2. pol. 2. stor. BC do 2. stor. AD

- vonku komplexu – doklady osídlenia z 11. stor. BC – doba bronzová – impasto s typickou výzdobou

- kon. 7. zač. 6. stor. – prvé založenie mesta – impasto, bucchero

Segni.

Chiesa di S. Pietro sugli
avanzi del tempio del'
antico Campidoglio di
Signia.

Fórum

Námestie Santa Maria

- neskoro republiková mozaika
- superpozícia niekoľkých vrstiev
- najvyššia vrstva – stredovek – dlaždené chodníky a niekoľko múrov
- polychrómna mozaika – po pol. 1. stor. BC – asi súčasťou súkromnej rezidencie, podobné mozaiky vo ville Papyri a v Herkuláneu – vyrábali mozaikári pre bohatých majiteľov rezidencií
- komplex znovu využívaný v neskorej antike a stredoveku
- okolo 12. stor. – zvýšenie terénu
- 8 – 10 pohrebov – 12. – 17. stor.
- stredoveká katedrála – zbúraná – zdroj stavebného materiálu pre katedrálu stále sa nachádzajúcu na námestí zo 16. stor.

Nymfeum

- 2. stor. BC
- nájdené na zač. 90tych rokov
- Quintus Mutius – architekt, pochádzal z Grécka
- mozaiková výzdoba
- zadná stena – dva rady s tromi výklenkami – hrubá omietka s pemzou, lastúrami a modré egyptské sklo
- ďalšie výskumy – jeden rad troch výklenkov na každej strane
- bazénik, do ktorého vtekala voda z fontány
- používané až do 6./7. stor. AD
- v blízkosti nádrž na vodu stále plnená miestnym potokom

Lanuvium

- zakladateľ – Diomenes z Argu, po Trójskej vojne
- rodisko Antonina Pia (villa)

Svätyňa Juno Sospita

- miesto identifikované mimo mesta – séria terás smerujúcich k jaskyni, pred ktorou bol portikus (rituál kultu Juno Sospita)
- opravené Hadriánom
- na konci 4. stor. AD – zosuv do údolia

Hrob bojovníka (475 BC)

- pohreb bojovníka v slabo opracovanom sarkofágu s bohatou pohrebnou výzdobou
- bojovník (výbroj a výstroj) a atlét (disk, strigil, vrečko na piesok, arybalos)
- vypracovanie výstroje – grécke vplyvy (pancier a helma)
- amfiteáter, divadlo

Cori

- Vergilius – založil Choras, syn kráľa z Argu (jeho dvaja bratia založili Tibur)
 - striedavo na strane Ríma a jeho nepriateľ
 - od 4. stor. BC pod vládou Ríma
 - zničené počas občianskej vojny medzi Sullom a Mariom (89 – 83 BC)
 - opevnenie – polygonálne murivo s vežami, sčasti viditeľné
 - pamiatky: chrám Castor a Polux, Herkulov chrám
- vstup do mesta – porta Ninfina, cesta vedie k fóru

Castor a Polux

- 1. stor. BC
- tufové pódium
- 2 korintské stĺpy in situ a kus architrávu
- cella pôvodne trojitá postavená s opus incertum, maľovaná omietka, mozaiková podlaha (biela s čiernymi pásmi)
- kostol S. Olivo – 3 stĺpy včlenené z chrámu

Akropola – chrám Herkula

- južne od fóra
- 1. stor. BC
- včlenený do katedrály S. Pietro, ktorá spadla počas 2. svetovej vojny, zachovala sa len zvonica
- dórsky chrám, 4 stĺpy v priečelí a 2 po stranách, pódium na dvoch terasách
- dórske stĺpy majú pomer výška priemer ako iónske stĺpy, chrám vpredu konkávny

Norba

- mesto lojálne Rímu počas Púnskych vojen, veľmi zničené
- latinská kolónia od 492 BC
- Sulla mesto zničil, ale bolo opravené
- počas cisárstva stratilo dôležitosť
- opevnenie – polygonálne murivo
- brány: porta Ninфина, La Loggia, porta Maggiore

- jeden z najstarších príkladov mestského plánovania s pravidelným rozložením v Taliansku
- dodnes viditeľné: cisterny, studne, podzemné chodby, kúpele, dláždenie ciest
- dve akropoly: akropola minore – chrám Diany – pronaos, cella, obkolesené oblúkovým stĺporadím, akropola maggiore – na severe - chrám Juno Lucina

Lavinium

- Podľa antických prameňov sa v blízkosti vylodil Aeneas, porazil Rutulov z Ardee a za manželku si vzal Laviniu (dcéru kráľa Latinov) a založil Lavinium (podľa Vergília sa však usadil na brehu rieky Tiber)

- najstaršia časť opevnenia – 7. stor. BC - vstavané do opevnenia zo 6. stor. BC

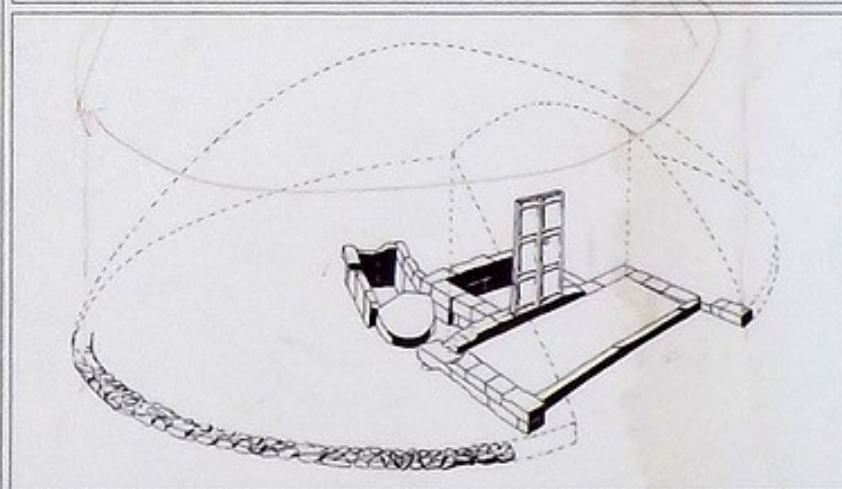
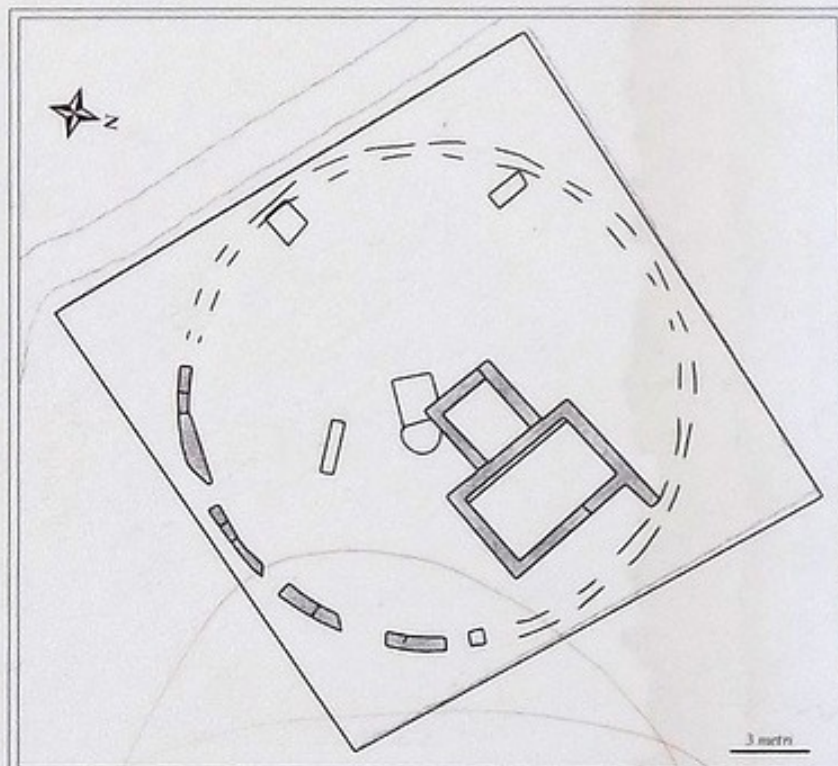
- 2 časti osídlenia – pravidelné plánovanie mesta

- extra pomerium – svätyňa Minervy

- na juh od mesta – svätyňa 13 oltárov – 6. – 4. stor. BC

- na západ od oltárov – Aeneov heroon – funerálny pamätník zo 6. stor. BC

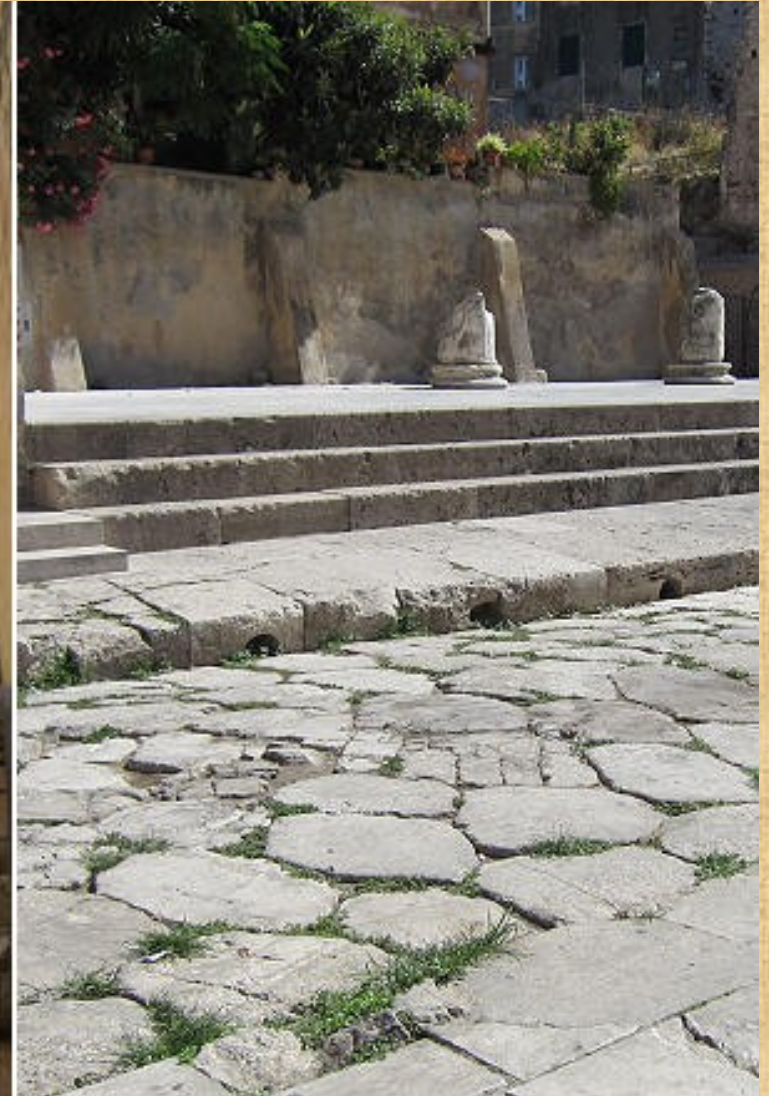
Pianta e prospetto ricostruttivo dell'intervento di IV secolo nel vecchio tumulo.

Terracina

- mesto ovládané Rimanmi už od 4. stor. BC, až po ovládnutie Volskami v 5. stor. BC – premenovali na Anxur
- príchod po via Appia
- zvyšky opevnenia – Sulla, staršie opevnenie - Volskovia
- brány porta Romana a porta Maggiore – vstup do starobylej časti mesta
- na juh od capitolia – fórum, na sever portikus so štvorprechodovým oblúkom – vstup do chrám Augusta a Romy
- amfiteáter, termy, prístav

- etruský chrám – tetrastylový, 3 rady stĺpov v priečelí – Roma a Augustus, naľavo od neho menší chrám (capitolium) – Jupiter, Juno, Minerva

- vrch monte S. Angelo – svätyňa Giove Anxur – obrovský terasovitý komplex, ktorý je podpretý portikom (opus incertum), 20 oblúkových vstupov, maľované omietky
- chrám – iná orientácia, aby bol dobre viditeľný pre prichádzajúce lode
- 6 polostĺpov na každej strane, pronaos so 6 stĺpmi, 4 stĺpy po stranách

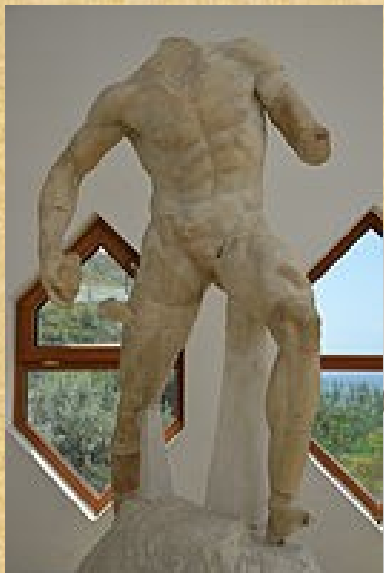

Oslepenie Polyféma

- kyklop na skale, opitý, zaspáva
- Odyseus – pileus (typický klobúk) – vedie útok, lezie ku kyklopovej hlave
- dvaja spolubojovníci držia kopiju
- tretí sa vzdáľuje s mechom na víno
- umiestnenie: vstup do južnej časti jaskyne (veľa teórií)
- mramorová kópia pôvodne bronzovej skupiny inšpirovaná helenistickými motívami
- kópia v múzeu – nie úplne presná
- skupina často opakovaná v rôznych nymfeách: Hadriánova villa v Tivoli, Domus Aurea v Ríme
- rekonštrukcia hláv podľa skupiny v Hadriánovej vile

Skupina Pasquino

- bojovník podpierajúci hlavu svojho druha
- skupina veľmi známa, napr. Rím
- odlišné od ostatných kópií – možno priamo prvá verzia kompozície
- Menealos pridržajúci Patrokla (ale podľa témy jaskyne – Odysseus odnášajúci Achillovo telo)
- Odysseus – pietas
- zachovali sa nohy, hlava žijúceho bojovníka, fragmenty spájajúce sochy so zemou

Skylla

- časť Oddyseovej lode napadnutej Skyllou
- Skylla – ženská, nadživotná postava s prstencom psích a vlčích hláv na dlhých krkoch okolo pásu a dlhý, rybí chvost
- približne 3 m vysoká skupina
- rekonštrukcia zachovaných fragmentov je neistá
- časť lode, príšery a ľudských tiel (pravdepodobne 5 bojovníkov a kormidelník)
- nie je zachované dielo, ktoré by poskytlo celkový obraz scény, menšia skupina nájdená v Tivoli
- stratený bronzový originál v Konštantínopole
- veľa menších skupín s rovnakou tematikou

Skupina Palladium

- ukradnutie palladia z Tróje
- nezvyčajný námet
- identifikácia – špekulatívna
- kľúčový fragment – Aténa s prilbou v položitovnej veľkosti okolo ktorej je ovinutá ruka v životnej veľkosti
- s týmto sa spájajú bezhlavá postava (nie ten, ktorého ruka drží palladium) a niekoľko hláv
- ruka patrí Diomedovi, hlava Odysseova (klobúk)
- štýl sochy: neskoro helenistická plnosť tvarov smeruje k julsko-klaudiovskému klasicizmu

